

Nr 2168

av herr Hermansson m. fl.

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:177 med förslag till lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965:274), m. m.

Karaktistiskt för förhållandena på arbetsmarknaden är i dag att det är arbetsköparna som bestämmer över nedläggningar av fabriker, driftsinskränkningar, avskedanden, investeringar, produktionsplaner och vinstens användning. De bestämmer också över arbetsmiljön, vilka maskiner som skall användas, över arbetstakten och löneformerna.

Det som de anställda — arbetare och tjänstemän — bestämmer över har mycket liten omfattning. De saknar helt rättigheter när det gäller för de anställda avgörande förhållanden.

Det kan tyckas anmärkningsvärt att den numerärt starka fackliga rörelse vi har i vårt land inte har lyckats tillkämpa sig makt på arbetsplatsen. Men inriktningen har inte varit att på avgörande punkter bryta kapitalets makt. De fackliga organisationerna har i stället hundits upp vid s. k. samarbetsavtal, vilka bygger på ett samarbete som är helt heroende av arbetsköparnas välvilja. De två viktigaste avtalen, t. ex. det s. k. Saltsjöbadsavtalet och företagsnämndsavtalet, har inte förändrat maktläget på arbetsplatsen.

För att ändra nuvarande maktförhållanden är lönearbetarna framför allt hänvisade till sin egen fackliga kamp. Denna kamp hämmas av klasslagar som kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol. Dessamma gäller paragraf 32, som reglerar frågorna om arbetets ledning och fördelning samt nedläggningar och avskedanden.

På det offentliga området har denna paragraf sin motsvarighet i paragraf 3 i statstjänstemannalagen och paragraf 2 i kommunaltjänstemannalagen. Den opinion som allt starkare rest kravet om "bort med paragraf 32" har också i sitt krav inneslutit att de båda sistnämnda paragraferna skall tas bort.

Det är mot detta man får se den proposition med förslag till vissa ändringar i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen som nu framlagts. Det sägs att syftet med reformen är att öka de offentliganställdas inflytande i frågor som rör annat än myndigheternas organisation och verksamhet. Frågor av mer omedelbar betydelse för personalen skall i fortsättningen kunna regleras genom kollektivavtal.

Utan tvekan innebär regeringsförslaget vissa framsteg i jämförelse med nuvarande förhållanden. Det gäller t. ex. möjligheterna att framdeles kunna förhandla om tjänstgöringslistor och turlistor. Vidare förhandlingar om rätten till viss ledighet sasom för studier, barn tillsyn, fackliga och kommunala förtroendeuppdrag, läkarbesök osv.

Men i stort medför förslaget till ny statstjänstemannalag helt

otillräckliga förbättringar inte minst sett mot bakgrunden av den stigande opinion som nu kräver att paragraf 3 i statstjänstemannalagen helt skall slopas. De avtalstillättna områdena utökas visserligen, men fortfarande omfattar de avtalsförbjudna delarna viktiga avsnitt både i fråga om tjänsteorganisationens utformning och myndighets arbetsuppgifter, ledningen och fördelningen av arbetet inom myndigheten där de anställda helt uppenbart borde ha förhandlingsrätt. I fråga om tjänsteorganisationens utformning sågs t. ex. att beträffande frågor om inrättande eller indragning av tjänst bör avtal inte få träffas. F. n. inträffar ofta att en myndighet bedriver en viss verksamhet på ett visst sätt och *organiserar* detta arbete i en form som myndigheten själv anser vara riktig. Detta förhållande kritiseras ofta av de anställda och det har lett till protester. Man gör med fog gällande att arbetsplatsen/arbetsorganisationen ändras genom ensidigt beslut från myndigheten, vilket ofta innebär att den direkt berörda parten i omorganisationen känner sig åsidosatt och utanför då det gäller att påverka sin egen situation. Detta kan belysas med ett konkret exempel. SJ genomförde häromåret en omorganisation där tre ban- och driftdistrikt indrogs, omorganisation genomfördes beträffande lokstationerna m. m. Hundratals människor berördes av denna omorganisation. Många fick förflyttningar, en del fick ändrade arbetsuppgifter. Det står helt klart att åtgärden var av den karaktären att de fackliga organisationerna skulle ha kunnat förhandla om densamma. Den möjligheten kommer inte heller att föreligga enligt propositionens förslag.

I fråga om tjänsteorganisationens utformning anför departementschefen också att det från personalhåll förts fram önskemål om en lagreglering av rätten till överläggning. Med hänvisning till vad arbetsrättskommittén kan komma att föreslå säger departementschefen att någon sådan lagreglering inte bör genomföras.

I fråga om *myndighets arbetsuppgifter, ledningen och fördelningen av arbetet inom myndigheten* anføres att det nuvarande avtalsförbudet ter sig alltför långtgående. Lagändringen syftar till att så långt som möjligt göra arbetsledningsfrågor avtalstillättna, särskilt sådana frågor som nära rör den enskilde arbetstagaren i hans arbete. Å andra sidan, säger departementschefen, bör avtal lika litet som nu kunna träffas om det strider mot eller annars innebär avsteg från vad som beslutas om viss verksamhet. I den mån verksamheten har fastlagts genom beslut av statsmakterna, är myndigheterna givetvis skyldiga att åtlyda beslutet.

Vid behandlingen av dessa frågor har problemet med tolkningssvårigheter tagits upp. Sättet att angripa frågan — att lagbestämmelsen ges formen av ett förbud mot avtal om myndighets *verksamhet*, en ändring av ordvalet — understryker att det här kan bli frågan om uppenbara svårigheter. Detta aktualiserar frågan om arbetsköparens ensidiga tolkningsföreträde, vilken vi anser bör avskaffas. Även med det föreliggande förslaget kommer arbetsköparen att ha alla möjligheter att avgöra frågor, där tvister uppstår, i egen favör. När departementschefen betonar att det av honom förordade förslaget givetvis bara avser den offentlige arbets-

givarens skyldighet att träda i förhandling, inte någon skyldighet för honom att sluta avtal innebär detta ett ytterligare understrykande av detta.

Ett avsnitt i propositionen förtjänar att speciellt uppmärksammas. *Det gäller frågan om reformens innebörd i förhållande till gällande regler om fredsplikt.* Departementschefen påpekar att på den privata arbetsmarknaden f. n. gäller att rätten att leda och fördela arbetet anses förbehållen arbetsgivaren enligt kollektivavtalet, även om avtalet saknar bestämmelser därom. Det betyder att frågor som rör rätten att leda och fördela arbetet anses omfattade av fredsplikt under löpande avtalsperiod. Av regler i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen framgår att på det offentliga området stridsåtgärd inte är tillåten beträffande avtalsförhållanden. Genomförs vad jag här föreslår, säger departementschefen, kommer frågor om ledningen och fördelningen av arbetet att bli avtalsfrågor enligt StjL och KtjL. Träffas kollektivavtal i sådan fråga, kommer frågan jämlikt 4 § kollektivavtalslagen att omfattas av fredsplikt under löpande avtalsperiod. Saknas uttrycklig reglering i kollektivavtalet, talar enligt min mening starka skäl för att arbetsledningsrätten skall anses förbehållen den offentlige arbetsgivaren enligt avtalet. I konsekvens härmed bör då även dessa frågor anses omfattade av fredsplikt under löpande avtalsperiod på motsvarande sätt som gäller i fråga om den privata arbetsmarknaden.

Gällande regler om fredsplikt gynnar ensidigt arbetsköparna. Dessa har under löpande avtalsperiod ett överläge genom att de hela tiden kan hänvisa till fredsplikten. Propositionens skrivning innebär att också i fortsättningen den offentlige arbetsgivaren skall kunna bromsa att sluta avtal eller sabotera förhandlingar med skydd av fredsplikten. För att trygga de anställdas reella möjligheter att uppnå förhandlingsresultat är det enligt var uppfattning nödvändigt att en lokal strejkrätt lagfästes. Bland arbetstagarna reser en stigande opinion det kravet.

Den offentliga sektorn av arbetsmarknaden kan i arbetsrättsligt avseende inte särskiljas från den privata sektorn. De statliga företagen fungerar, så länge de anställda inte har ett avgörande inflytande i företagen, i stort enligt samma mönster som de privata. Ledmotiven i deras handlande är företagsekonomisk lönsamhet, frågor som effektivitet och produktivitet ses helt mot denna bakgrund.

De fackliga krav som reses inom det privata arbetslivet gäller i stort också för den offentliga delen av detsamma. Det är nödvändigt att de fackliga organisationerna även här kräver en oinskränkt förhandlingsrätt, att alltså alla områden som berörs av propositionens förslag skall vara förhandlingsbara. Därav följer att paragraf 3 i StjL och paragraf 2 i KtjL i sin helhet bör avskaffas. Som skydd för den oinskränkta förhandlingsrätten bör den lokala strejkrätten lagfästas.

De i det föregående behandlade kraven om lagstadgad rätt till förhandlingar i alla frågor, liksom att lagfästa rätten till strejk när förhandlingarna inte ger resultat samt om att avskaffa arbetsköparpartens ensidiga tolkningsföreträde togs även upp vid riksdagens början detta år i

motion 1973:227. Dessa frågor är föremål för behandling inom arbetsrättskommittén. Vi förutsätter att tillfälle ges att återkomma härtill. Den avgörande frågan är därför enligt vår mening i detta sammanhang att riksdagen beslutar att stryka paragraf 3 i statstjänstemannalagen samt paragraf 2 i kommunaltjänstemannalagen.

Med stöd av det anförda föreslås

att riksdagen måtte besluta

1. att ur statstjänstemannalagen (1965:274) stryka 3 §; samt
2. att ur kommunaltjänstemannalagen (1965:275) stryka 2 §.

Stockholm den 21 november 1973

C.-H. HERMANSSON (vpk)

LARS WERNER (vpk)

i Tyresö

GUSTAV LORENTZON (vpk)

LARS-OVE HAGBERG (vpk)

JOHN MAGNUSSON (vpk)

i Kristinehamn

NILS BERNDTSON (vpk)

i Linköping

KARIN NORDLANDER (vpk)

KARL HALLGREN (vpk)

